

Dan ir-rumanz inkiteb hafna minnu fix-xelters bil-lejl billi kważi kull hin kelli x'nagħmel billi dak iż-żmien kont Medical Officer of Health u kelli n-naħat tal-Port il-Kbir lejn in-Nofsinhar sa Bir-zebbuġa. U fost l-aghjat u storbu u bid-dawl tax-xemgħa kont niktbu.

L-uniku hjiel tal-gwerra tidher fil-hafna episodji tal-gwerra li rajt b'ghajnejja u gbidthom fin-novelli li mbagħad harġu fil-ktieb **Ġrajja tal-Gwerra**. Dak iż-żmien kien hawn skarsezza kbira tal-karta u **Il-Malt** biss kien johroġ. Ġieli r-"rough" ktibtu fuq formoli, u fuq kull karta li stajt inhażżeż fuqha.

Imbagħad ktibt drammi **inkwiet fil-Familja** li kien speċi ta' kapriċċ u ghidt la ktibt rumanzi, novelli u poeziji nista' nikteb xi haġa għall-palk Malti.

Wara dan waqaft nikteb għal xi żmien minħabba x-xogħol li kelli ta' C.G.M.O.

Kif spicċat il-gwerra ktibt **Meta Nħaraq it-Teatru**. L-idea biex nikteb dan ir-rumanz kienet li niddeskrivi l-ħajja ta' Malta, kif bdew il-partiti politiċi f'Malta, meta nħolqu il-partiti favur il-Borboni u favur Garibaldi u wieħed jista' jgħid li hekk beda l-Partit Naz-zjonalista f'Malta. Il-mottiv li ktibt dan ir-rumanz kien biex nuri l-ħajja ta' dak iż-żmien, il-ħajja soċjali l-aktar f'dak iż-żmien li n-nies kienet medhija fit-teatru u fuq l-aqwa artisti u prima donna.

Imbagħad bdejt naħdem fuq ir-rumanz **Id-Dinja Rota**... Il-mottiv ewlieni li għaħni niktbu ma kienx li nuri lill-Maltin bħala nies foqra, ma jafux iġibu ruħhom mal-barrani, nies baxxi, bdiewa, nies injoranti u sfruttati mill-barranin li hija l-karatteristika tal-karattri Maltin fir-rumanzi Maltin. Izda il-għan ewlieni tiegħi kien l-oppost ta' dan u ridt nuri l-karattri Maltin bħala nies evoluti, ta' kultura, "in contact" ma' l-aqwa nies ta' l-Ewropa bħal Napuljun, ir-Reġina ta' Napli, ministri kbar u oħrajn.

Bħalissa qed inhejji "a set of essays" li jpingu l-ħajja Maltija moderna u dawn l-"essays" se jkunu aktar ta' kritika għall-ħajja moderna. Ir-rumanz il-ġdid, li wasalt qisu terz minnu, nittama li nagħtih skoss tajjeb fix-xitwa u se jkun stil "factual", realistiku u psikologiku għalkemm mhux hafna għax ma rridx inħabbell moħħ il-qarrej...

Jien l-iskop tiegħi hu dejjem il-qarrej, biex dan jinteressa ruħu u jinsa l-inkwiet tal-ħajja. Nikteb biex inserrah lill-qarrej, għax dan li jkun irid wara li jiġi mix-xogħol u mhux itaqqaq moħħu b'ħafna

nsibijiet izda jinsa xogħlu u jgħaddi siegħa żmien fil-kwiet. Ma rridx nidħak bil-qarrej. Rari ssib nies li jaqrawlek rumanz biex jitgħallmu, għalhekk irrid nikteb "straight forward reading" u mhux intaqqaq hsieb il-qarrej b'ħafna filosofija u psikologija, għax jekk il-qarrej jinteressawh il-filosofija u l-psikologija hawn kotba oħra x'taqra, u mhux rumanzi. Dan ma jtellifx il-valur letterarju tar-rumanz".

## LILL-KAV ĠUŻE' GALEA

Togħgobni, nħobbok: għaliex int għaliya  
alla tal-għaqal mibgħut fl-art mill-Ġid.  
Hemm bejn l-Għaqal u l-Ġid demm ta' qrubija:  
Dawn minn dejjem imxew flimkien, id f'id.

Inti wieħed mill-ftit, wieħed fil-mija:  
fik tal-**bhima** zammejt ir-**raġel** sid;  
fik m'għajjeb qatt il-għerf tat-tjieba d-dija;  
fik hemm hlewwa li tħoll qlub tal-ħadid.

B'duwet il-ġisem sfajt tabib tas-saħħa;  
b'duwet il-għerf tabib tal-moħħ u l-qalb:  
kittieb ta' Malta wil-ġrajjiet kbar tagħha.

Kliemek sieket meqjus u hsiebek għoli  
jixhdu qawwet il-qima umli tat-talb;  
jixhdu għerfek "San Ġwann", "Żmien l-Ispanjoli".

Għajn Żnuber  
14.III.44

K. VASSALLO